

p. 51 și n. 4. În legătură cu recunoașterea ștampilelor de amforă din Abydos din Troada, găsite pe coastele României, Bull. Épigr., 1958, 31; cf. *ibid.*, 1959, 30.

p. 80—81 și n. 9. p. 80 și 1—6, p. 81. În legătură cu numele Ζῆνις, greșit așezat între numele trace și care este grecesc, chiar când apare în inscripțiile din Tracia. De altfel întreaga rubrică a lui D. Decev Ζῆνας, Ζῆνις este de suprimat, în n. 6 ne împărtășește intenția de a trata problema într-o viitoare critică a cărții lui Decev.

p. 105. Monede din Tracia și insulele mării Traciei «legate în mod direct de fațada de coastă a Troadei», descoperite la Ilion.

p. 110. n. 6. În legătură cu circulația monedelor din Apollonia și Dyrrhachium, se trimit în notă la Rev. Phil., 1958, 82, și la B. Mitrea, în SCN, 2, 1958, p. 27—93.

Credem că o hartă ar fi facilitat mult urmărirea nu numai a restabilirii ordinii geografice, de care este vorba stăruitor în paginile cap. VIII, dar mai ales urmărirea corecțiilor aduse unor localizări pe care A. R. Bellinger le face după BMC, din care reproduce harta, suprimând semnele de întrebare ale originalului.

Bogatul studiu al istoricului francez este o lucrare capitală nu numai pentru zona geografică luată în discuție, dar și pentru istoricii lumii vechi în general, chiar dacă nu se interesează în chip special de numismatică. Am spus-o la începutul acestor pagini și o repetăm, după ce am căutat să dăm o imagine a multiplelor învățăminte ce se desprind din această carte, *Monnaies antiques en Troade*, poate fi considerată drept o adevărată lecție de metodă oferită de un mare învățat.

Gh. Poenaru Bordea

NEKRIMAN OLCAY, HENRI SEYRIG, *Le trésor de Mektepini en Phrygie*, (Institut français d'archéologie de Beyrouth, Bibliothèque archéologique, t. LXXXII: Trésors monétaires séleucides, publié sous la direction de H. Seyrig, I) Paris, Geuthner, 1965, 33 p. +33 pl.

Din inițiativa cunoscutului numismat francez Henri Seyrig, directorul Școlii franceze din Beirut, unul din cei mai buni cunoscători ai numismaticii elenistice, autorul a numeroase studii și note care au îmbogățit în ultimii ani acest domeniu de cunoaștere ¹, volumul LXXXII din «Biblioteca arheologică și istorică» deschide o nouă colecție «Tezaurare monetare seleucide», ce se anunță deosebit de importantă.

Tezaurul de la Mektepini a fost descoperit întâmplător, în apropiere de satul Dogluşah din vilaietul Kütahya, și a fost semnalat de N. Olkay ². Monedele, fără excepție tetradrahme, se aflau într-un ulcior. Numărul lor exact nu este cunoscut: în Muzeul arheologic din Istanbul au intrat 686 exemplare, în timp ce un alt lot a intrat în circuitul comerțului cu antichități, un număr de 67 exemplare fiind examinate la bazar. Autorul consideră că nu au fost mult mai mult de 753 de exemplare, cite sînt publicate.

¹ H. Seyrig, *Notes on Syrian Coins*, NNM, 119, New York, 1950, p. 35, pl. I—II; *Uranus Antonin — une question d'authenticité*, RN, 1958, p. 51—57; *Monnaies grecques des fouilles de Doura et d'Antioche*, RN, 1958, p. 171—181; *Le monnayage de Ptolémaïs en Phénicie*, RN, 1962, p. 25—50, pl. I; *LYKKEIOS-LYKPEIOS*, RN, 1962, p. 205—206; *Monnaies hellénistiques*, RN, 1964, p. 7—64, pl. VII; *Monnaies hellénistiques*, RN, 1964, p. 7—67, pl. I—VIII, pentru a aminti măcar câteva din cele ce ne-au fost accesibile.

² In Annual of the Archaeol. Museum of Istanbul, 8, 1958, p. 83.

Organizat geografic pe regiuni și orașe emitente, chiar dacă în acest fel rupe unitatea monetărilor regale, catalogul poate fi consultat cu ușurință, fiind precedat de un sumar (p. 5) și de un tabel al monetărilor regale (p. 6). Maniera de publicare a catalogului (p. 7—28), organizat extrem de concentrat și, așa cum am văzut, sistematic, cuprinzând toate datele esențiale, este: legenda (redată prescurtat de exemplu BA. A., pentru βασιλέως Ἀλεξάνδρου), simbolurile, siglele și monogramele cu poziția lor (pentru cele aflate în afara legendei á dd. sau á gg), greutatea. Lipssește diametrul, iar axul nu este dat decât atunci când e deplasat cu peste 1/8. Trimiterile din cuprinsul catalogului se fac mai ales la două din lucrările lui E. T. Newell, devenite clasice, ce sînt prescurtate ESM și WSM, fără a se mai da titlul lor³, precum și la alte cîteva titluri ale aceluiași autor sau ale altora, și ele prescurtate, dar mai puțin criptice.

Problema datei tezaurului, în acest caz dificilă (atît de dificilă încît autorul principal el însuși revine asupra unei impresii dinaintea studiului⁴, eroare de moment asupra căreia ține să atragă explicit atenția), este rezolvată cu o extremă și pilduitoare conciziune (p. 29—31). Există o contradicție între aparent ultimele monede, atribuite în general lui Filip VI Andriskos: 14³/148, și restul tezaurului, în care ultimele monede seleucide sînt de la Antioh III, iar dintre tetradrahmele de la Alexandru cel Mare și Lysimah, ultimele sînt două monede de tip Alexandru cel Mare, bătute la Aradus și purtînd data $\Xi\Delta$ sau $\Delta\Xi$ 64 = 196/195. Această contradicție se rezolvă în sensul că primele monede amintite mai sus sînt de reatribuit pentru domnia lui Filip V, așa cum o va dovedi un viitor studiu al lui Christoph Boehringer⁵. Data este de stabilit, așadar, în preajma lui 190 î.e.n. și nu poate fi mult posterioară anului 188 î.e.n. lipsind cistoforii și tetradrahmele atalide la Pergam după 188 î.e.n. Cu titlu ipotetic autorii par să încline spre o dată mai curînd apropiată de bătălia de la Magnesia, decât mai tîrzie, țînînd cont și de topografia locului.

Ca să ne menținem la problema datării, vom mai adăuga că din monedele « dinastice », mai ușor de datat, 3/5 aparțin jumătății de veac ce a precedat bătălia de la Magnesia, ceea ce este sugestiv ni se pare și pentru datarea, măcar aproximativă, a altor categorii de monede. Pe de altă parte, lipsind ultimele emisiuni ale unor localități (o listă aproximativă de 19 orașe din care nu lipseac Odessos, Mosembria, Cabylé, Byzantion*) apare destul de clar că acestea au fost bătute după 190, eventual 188 î.e.n. (p. 31).

Am stăruit mai mult, poate, decât ar fi fost firesc în cadrul unei simple recenzii, asupra acestei lucrări, ce deschide promițător o nouă colecție nu numai pentru că în lista de la p. 31 apar cîteva orașe din Pontul Stîng, la care este de adăugat și Byzantionul dar și, mai ales, pentru că în cuprinsul tezaurului se află și două tetradrahme bătute la Callatis, avînd la stînga K și în exergă HIO (greutatea 16,82 gr și respectiv 16,75 gr)⁶, ceea ce interesează direct istoria veche a patriei noastre.

Nu putem însă încheia aceste rînduri fără a sublinia existența a 95 monede seleucide, dintre care 36 reproduse în fotografie (pl. 31—33), contribuție de seamă la o cunoaștere mai bună a iconografiei atît de interesante a acestor dinastii, precum și calitatea planșelor ce grupează fotografiile făcute după mulate.

(Gh. Poenaru Bordea

³ *The Coinage of the Eastern Seleucid Mints from Seleucus I to Antiochus III*, New York, 1938, *The Coinage of the Western Seleucid Mints from Seleucus I to Antiochus III*, New York, 1941.

⁴ H. Seyrig, *op. cit.*, RN, 1963, p. 26.

⁵ Ce urmează să fie publicat în seria *Antike Münzen und geschnittene Steine*.

⁶ p. 7, nr. 3 și 4; pl. I, nr. 3.